

Adam Górski

ZRÓDŁA DO DZIEJÓW DZWONÓW Z TERENU OBECNEGO POWIATU ZIELONOGÓRSKIEGO W GLOCKENARCHIV W NORIMBERDZE

Dzwony należą do zabytków ruchomych, stosunkowo często więc zmieniają miejsce swojej lokalizacji. O wielu z nich zachowały się jedynie drobne wzmianki, a o innych wiemy tylko tyle, że istniały. Wszelkie informacje tego rodzaju (czasami z opisem wyglądu, sporadycznie z odpisem inskrypcji) są niezwykle cenne nie tylko dla badań epigraficznych, dlatego też zasługują one w pełni na opublikowanie.

Na przestrzeni dziejów rola dzwonów ulegała ciągłym zmianom. O ile w średniowieczu stanowiły one nieodłączny element miejskiego krajobrazu, regulując swoim brzmieniem tempo życia i ogłaszając największe nowiny, to już w XIX w. ich rola wyraźnie zmalała. Początek kolejnego stulecia przyniósł wojnę, w poczet której ofiar zaliczono także dzwony. Rozporządzenie z 1 marca 1917 r. wydane przez niemieckie ministerstwo wojny, nakazywało rekwizycję wszelkich dzwonów z brązu na potrzeby armii¹. Wyjątek stanowiły ujęte w §3 dzwony małe, do 20 kg, a także należące do mechanizmów grających oraz sygnalizacyjne na statkach, w tramwajach i wozach straży pożarnej. Można było odstąpić od wykonywania tego rozporządzenia także wtedy, gdy zdjęcie dzwonu było związane z ewentualną częściową rozbiórką budynku, w którym się znajdował, a koszt naprawy przekraczał wartość artefaktu (wartość przeliczano według zasady: 2 marki za kilogram przy dzwonach powyżej 665 kg i 3,5 marki za kilogram dla dzwonów mniejszych – §8). Drugim wypadkiem odstąpienia od wykonania rozporządzenia było stwierdzenie wysokiej wartości historycznej obiektu lub uniemożliwienia odprawiania mszy po jego zabraniu. Pozostałe dzwony miały zostać dostarczone na nabrzeże w Hamburgu. Osoby, które nie wykonałyby rozporządzenia podlegały karze, a dzwony miały zostać przetransportowane na ich koszt.

Wkrótce rozpoczęto realizację zarządzenia. Częściowy opór stawili duchowni, ukrywając niektóre mniejsze egzemplarze lub przewożąc je w inne

¹ *Wortlaut der Bekanntmachung (Nr. M. 1/1. 17 K.R.A.), betreffend Beschlagnahme, Bestandserhebung und Enteignung sowie freiwillige Ablieferung von Glocken aus Bronze.* Vom 1. März 1917 (ksero w posiadaniu Glockenarchiv Nürnberg).

miejsce. Dzięki takiemu działaniu uratowano przed wywiezieniem m.in. „dzwon paniński” z Zielonej Góry, który przewieziono do Zawady (a obecnie wisi on w kościele w Łazie)². Większość z nich nie miała jednak takiego szczęścia. Zostały zdjęte i wywiezione do Hamburga³. Podzielono je na 4 kategorie: A, B, C i D. Przy czym każda kolejna kategoria oznaczała większą wartość z punktu widzenia historii lub sztuki. Tak więc do kategorii A zaliczono wszelkie dzwony o nikomej wartości. Przetapiano je w pierwszej kolejności. Kategorie B i C to dzwony, które uznano za cenniejsze, przy czym nie określono ścisłych reguł postępowania, przynależność od danej grupy zależała więc tylko od punktu widzenia urzędnika dokonującego spisu. Ostatnią kategorię stanowiły najcenniejsze obiekty. Wiele z nich pozostało w swoim pierwotnym miejscu pobytu.

W Glockenarchiv w Norymberdze jest przechowywana dokumentacja sporządzona na hamburskim nabrzeżu⁴. Dzięki zachowanym kartom inwentaryzacyjnym możemy odtworzyć wygląd i inskrypcje skonfiskowanych dzwonów. Niektóre z nich zostały po zakończeniu II wojny światowej przekazane parafiom na terenie Niemiec.

Z badanego obszaru powiatu zielonogórskiego do kategorii D zaliczono 5 dzwonów⁵: 4 z Zielonej Góry (trzy z ratusza z lat 1652, 1669, 1670⁶ oraz jeden z kościoła ewangelickiego, obecnie znajdujący się na wieży kościoła pw. św. Jadwigi śląskiej) oraz jeden z Nowogrodu (kościół św. Bartłomieja – z roku 1449). Zwraca uwagę fakt, iż z zielonogórskiego ratusza nie zdjęto żadnego obiektu. Najwyraźniej miejscowi urzędnicy chętniej poświęcili zabytki kościelne aniżeli własne, albowiem kwestia większej wartości zabytkowej zachowanych egzemplarzy jest co najmniej dyskusyjna. Pozostawiony dzwon kościelny pochodził z 1763 r. i został ufundowany z okazji podpisania pokoju w Hubertusburgu⁷. Tak zwany dzwon pokoju zawiera w swojej inskrypcji imię króla pruskiego, co zapewne ocaliło go przed zniszczeniem.

Z dzwonów kategorii B i C dla powiatu zielonogórskiego zachowały się karty 18 artefaktów. Przedstawiony poniżej wykaz zawiera wszelkie informa-

² A. Górski, *Dzieje zielonogórskich dzwonów*, „Studia Zachodnie” t. VII, Zielona Góra 2004, s. 139-154.

³ Zachowały się m.in. zdjęcia z Zielonej Góry prezentujące chwilę zdejmowania dzwonów. Por. „Grünberger Blätter” 1919, z. 3, s. 16.

⁴ W tym miejscu składam na ręce pana dra Clausa Pese serdeczne podziękowania za życzliwą pomoc i umożliwienie przeprowadzenia badań archiwalnych na terenie Glockenarchiv w Norymberdze.

⁵ Do powiatu zielonogórskiego zaliczano wówczas także Konotop, obecnie powiat nowosolski, z którego także zachowano jeden dzwon. Pełen wykaz dzwonów wraz z inskrypcjami znajdzie się w przygotowywanym X tomie *Corpus Inscriptionum Poloniae*, w zeszycie poświęconym powiatowi nowosolskiemu.

⁶ Opisy dzwonów wraz z inskrypcjami: A. Górski, *op. cit.*, s. 151-153.

⁷ *Ibidem*, s. 147-148.

cje zawarte na kartach inwentarzowych przechowywanych w Glockenarchiv w Norymberdze, poprawionych przez autora i uzupełnionych o inskrypcje widoczne na zdjęciach.

1.	Leśniów Wielki	1464 (?)
----	----------------	----------

Sygnatura: 9/23/58 C⁸

Wymiary: średnica 83 cm, wysokość 95 cm, wysokość korony 27 cm

Waga: 300 kg

Na szyi inskrypcja. Brak innych zdobień.

O REX GLORIE VENI CUM PACE

Tłum.: O Królu Chwały przyjdź z pokojem

Na kartach umieszczono informacje, że artefakt został oddany w ręce firmy Feldmann & Eisboub i po upadku firmy miejsce pobytu dzwonu nieznanne.

2.	Leśniów Wielki	1464
----	----------------	------

Sygnatura: 9/23/59 C

Wymiary: średnica 60 cm, wysokość 70 cm, wysokość korony 18 cm

Waga: 210 kg

Oprócz inskrypcji na szyi brak zdobień.

O REX GLORIE VENI CUM PACE ANNO DO(MINI) M CCCC LXIII

Tłum.: O Królu Chwały przyjdź z pokojem. Roku Pańskiego 1464

Dzwon został po wojnie przekazany do kościoła św. Brygidy w miejscowości Kreuzau w diecezji Aachen.

3.	Łaz	1475
----	-----	------

Sygnatura: 9/23/80 C

Wymiary: średnica 80 cm, wysokość 80 cm, wysokość korony 17,5 cm

Waga: 78 kg

Na szyi inskrypcja. Wyrazy oddzielone krzyżykami równoramiennymi. Na płaszczu plakiety z Ukrzyżowanym i dwoma postaciami u podstawy (Maria i Jan Chrzciciel).

+ O + REX + GLORIE + VENI + CUM + PACE + ANNO + DOMINI + M + CCCC + IXXV +

Tłum.: O Królu Chwały przyjdź z pokojem. Roku Pańskiego 1475.

Przekazany do kościoła pw. św. Krzyża w miejscowości Nentershausen w diecezji Fulda.

---

⁸ Dzwon ten obecnie powrócił do Leśniowa Wielkiego. Z uwagi na brak inskrypcji i jego podobieństwo do drugiego dzwonu z Leśniowa, ujętego w niniejszym zestawieniu, można przyjąć, że oba zostały wykonane w tym samym czasie przez tego samego ludwisarza.

4.	Droszków	1495
----	----------	------

Sygnatura: 9/23/79 C

Wymiary: średnica 94 cm, wysokość 90 cm, wysokość korony 20 cm

Waga: 504 kg

Korona złożona z 6 łuków (2 i 4). Na szyi inskrypcja. W datacji rok ograniczony wizerunkiem dzwonu. Pomiędzy jednostkami daty pojedyncze lilie. Brak innych zdobieci.

O REX GLORIE VENI COPACI (*sic!*) * ANNO * DOMINI M CCCC LXXXV

Tłum.: O Królu Chwały przyjdź z pokojem. Roku Pańskiego 1495.

Przekazany do kościoła św. Marii w Haren-Erika w diecezji Osnabrück.

5.	Racula	1498
----	--------	------

Sygnatura: 9/23/55 C

Wymiary: średnica 47 cm, wysokość 51 cm, wysokość korony 14 cm

Waga: 63 kg

Brak zdobieci. Wyrazy w inskrypcji przedzielone pojedynczymi liliami.

*O * REX * GLORIE * VENI * ANNO * D(O)M(INI) * M * CCCC LXXXVIII *

Tłum.: O Królu Chwały przyjdź. Roku Pańskiego 1498.

Przekazany do seminarium duchownego w Trewirze.

6.	Łaz	1520
----	-----	------

Sygnatura: 9/23/81 C

Wymiary: średnica 95 cm, wysokość 95 cm, wysokość korony 20 cm

Waga: 625 kg

Na szyi inskrypcja. Wyrazy oddzielone krzyżykami równoramiennymi, brak zdobieci.

O + REX + GLORIE + VENI + CUM + PACE + ANNO + DOMINI + M + CCCCC + XX

Tłum.: O Królu Chwały przyjdź z pokojem. Roku Pańskiego 1520.

Przekazany do kościoła św. Marcina w Spechbach w diecezji Freiburg.

7.	Nowy Kisielin	1564
----	---------------	------

Sygnatura: 9/23/56 C

Wymiary: średnica 74 cm, wysokość 80 cm, wysokość korony 19 cm

Waga: 275 kg

Na szyi dwa wersy inskrypcji oddzielone pasem wici roślinnej z kwiatami.

VERBVM DOMINI MANET IN BLEIBET EWIGK

AMEN 1.5.6.4.

Tłum.: Słowo Boże zostanie i przetrwa na wieki. Amen. 1564.

Przekazany do kościoła św. Jadwigi w Völklingen-Wehrden w diecezji Trewir.

8.	Nowy Kisielin	1564
----	---------------	------

Sygnatura: 9/23/57 C

Wymiary: średnica 62 cm, wysokość 60 cm, wysokość korony 13 cm

Waga: 126 kg

Korona złożona z 6 łuków (2 i 4). Na szyi inskrypcja z uncjalnym *E*, poniżej wąski fryz z motywami roślinnymi.

GOT ALLEINE DIE EHRE SONST KEINEM ANDER MEHRE 1564

Tłum.: Tylko Bogu samemu cześć, żadnemu innemu więcej. 1564.

Przekazany opactwu w Himmerod-Großlittgen w diecezji Trewir.

9.	Zabór	1608
----	-------	------

Sygnatura: 9/23/78 B

Wymiary: średnica 65 cm, wysokość 63 cm, wysokość korony 12 cm

Waga: 210 kg

Korona złożona z 6 łuków (2 i 4). Na szyi inskrypcja.

EHRE SEI GOTT IN DER HOHE FRIEDE AVF ERDEN ANNO DOMINI 1608 IOR

Tłum.: Chwała Bogu na wysokości a na ziemi pokój. Roku Pańskiego 1608 rok.

Przekazany kościołowi katolickiemu w Wölf w diecezji Fulda.

10.	Zielona Góra	1659
-----	--------------	------

Sygnatura: 9/23/51 C

Wymiary: średnica 106 cm, wysokość 90 cm, korona ? cm

Waga: 776 kg

Korona złożona z 6 łuków (2 i 4). Poniżej wąski fryz z motywami zdobień roślinnych i inskrypcja (A). Pod inskrypcją dwie plakiety charakterystyczne dla Voillarda: Matka Boża z Dzieciątkiem oraz Ukrzyżowany wraz z Marią i Janem Chrzcicielem.

(A)

[ANNO SALUTIS 1659 24 JULI ADM(INISTRATORE) R(EVERENDO) D(OMINO) MELCHIORE PISTORIO PAROCHO, CONSULE] CHRISTOPHORO HIRTTE, SENATORIBUS [M(AGISTRO) JOHANNE ADAMO SCRIBANO SENIORE SIMULQUE NOTARIO, ABRAMO GABLERO, JOANNE PRIVERO,] GREGORIO CLETO, WENCESLAO SCULTETO, [ANDREA HENNIG ET SEBASTIANO TRIEBSKORN FUSA EST AD MAJOREM DEI GLORIAM ET S(ANCTI) JOANNIS] BAPTISTAE HONOREM. [FRANCISCUS VOILEARDII C(AMPANAM) F(ECIT) ME FECIT. H. REIS]⁹

⁹ A. Górski, *op. cit.*, s. 143.

Tłum.: W roku zbawienia 1659, 24 lipca za [czasów] zarządcy czciwego pana Melchiora Pistora, proboszcza, burmistrza Krzysztofa Hirtte, rajców magistra Jana Adama, starszego pisarza i zarazem notariusza, Abrahama Gablera, Jana Privera, Grzegorza Cleta, Wacława Schulza, Andrzeja Henninga i Sebastiana Triebskorna został odlany dla większej chwały Bożej i na cześć świętego Jan Chrzciciela. Franciszek Voileardius ludwisarz odlał ten dzwon. H. Reis.

Los dzwonu nieznan.

11.	Zielona Góra	1659
-----	--------------	------

Sygnatura: 9/23/52 C

Wymiary: średnica 93 cm, wysokość 98 cm, wysokość korony 25 cm

Waga: 504 kg

Korona złożona z 6 łuków (2 i 4). Na szyi dzwonu pas z lili, poniżej inskrypcja, a następnie potem fryz z 4 aniołami, poniżej plakieta z ukrzyżowanym i dwoma postaciami (Marią i Janem Chrzcicielem) i znak ludwisarski. Po drugiej stronie płaszczka gołębica w wieńcu z promieni nad głową – symbol ducha świętego.

+ANNOSALUTIS+1*6*5*9,24DIEJULYFVSAESTADMAIOREMDEIGLORIAM
et^o) SANCTAE HEDWIGS HONOREM PETRUS HEMPEL, ELIAS GAMBLER,
KIRCHVORSTEHER D(OMINUS) J(OHANNES) SCRIBANUS P(OSUIT)
T(ITULUM) S(IBM) – J(OHANNES) T(HEOBALDUS) FRIDELAT, RECT(OR)
– M. GALLEHE, CANT(OR) – G. REIMANN – P. T. TURNER, – I. A. GLOVINS,
CAMP(ANARIUS). – A. HEIN ORG(ANIST) – F(RANCISCUS) V(OILEARDIUS)¹⁰

Tłum.: W roku zbawienia 1659, 24 lipca został odlany dla większej chwały Bożej i na cześć świętej Jadwigi. Piotr Hempel, Eliaz Gabler, starsi rady kościelnej, pan Jan Scribanus na mocy swoich uprawnień, Jan Teobald Fridelat, rektor, M. Gallehe, kantor, G. Reimann, P.T. Turner, I.A. Glovins, dzwonnik, A. Hein organista, Franciszek Voileard.

Przekazany do ludwisarni Mark w Brockscheid w diecezji Trewir.

a) Oryg.: &.

12.	Zatonic	1659
-----	---------	------

Sygnatura: 9/23/20 C

Wymiary: średnica 95 cm, wysokość 95 cm, wysokość korony 24 cm

Waga: 470 kg

Korona 6 łuków (2 i 4). Na szyi pojedyncze liście w parach skrzyżowane, poniżej fryz z motywem roślinnym. Pod nim trzy wersy inskrypcji oddzielone liniami. Dłoń początkuje napis i pokazuje zmianę wersu. Na płaszczu ornament z aniołami, poniżej plakieta z Chrystusem i dwoma postaciami: Maria i Jan Chrzciciel – charakterystycznymi dla tego ludwisarza¹¹.

¹⁰ *Ibidem*. Potwierdzenie pełnionych funkcji wymienionych tutaj mieszczan zob. Archiwum Państwowe w Zielonej Górze, *Akta miasta Zielona Góra*, sygn. 55.

¹¹ Zob. A. Górski, *Franciscus Voillardus. Przyczynek do dziejów ludwisarstwa na ziemi międzyrzeckiej*, [w:] *Ziemia międzyrzecka. Szkice z dziejów pogranicza*, red. B. Mykietów, M. Tureczek, Międzyrzecz-Zielona Góra 2004, s. 155-162.

ANNO 1659 DIE I. OCTOB(RIS) FVSA EST CAMPANA AD DEI TER OP(T)I(M)I
 MAX(IMI) GLORIAM B(EATAE) V(IRGINIS) M(ARIAE) / IOANNIS BAPT(ISTAE)
 HONOREM SVB PAROCHO MARTINO FRAN(CISCO) HOLTZ D(OMINA)
 HEREDITARIA ILL(VSTRISSIMA) BARBARA / KITLIZIN NATA ZEDLITZIN
 ECCL(ESIAE) TVTORIBUS MART(I)NO BRVNTZEL ET^{a)} GEORGE RECKSE
 FRANCISCVS VOILLARDII ME FECIT

Tłum.: W roku 1659, dnia 1 października został odlany dzwon na chwałę Boga po trzykroć
 Najlepszego, Największego, ku czci Błogosławionej Marii Panny, Jana Chrzciciela, za proboszcza
 Marcina Franciszka Holtz, za protektorów Kościoła; dziedziczki jaśnie pani Barbary Kitlizin z
 domu Zedlitzin, Marcina Bruntzel i Jerzego Reckse; wykonał mnie Franciszek Voillardii
 Przekazany do LKA Stuttgart.

a) Oryg.: &.

13.	Klenica	1685
-----	---------	------

Sygnatura: 9/23/60 B

Wymiary: średnica 66 cm, wysokość 56 cm, wysokość korony? cm

Korona złożona z 4 symetrycznych łuków. Na szyi inskrypcja (A), na płaszczu
 inskrypcja (B).

(A)

SIEGMUND GÖTZ GOSS MICH IN BRESLAW ANNO 1685¹²

(B)

COLLATORES / GEORGE ABRAHAM VON LANGNAW / SIEGMUNDT
 FRIEDRICH VON THADER / PASTOR / VALENTIN MAGIRVS

Tłum.: Zygmunt Götz odlał mnie we Wrocławiu w roku 1685. (A) Kolatorzy: Jerzy Abraham
 von Langnaw i Zygmunt Fryderyk von Thader, pastor Walent Magirus

Los dzwonu nieznany.

14.	Świdnica	1739
-----	----------	------

Sygnatura: 9/23/72 B

Wymiary: średnica 38 cm, wysokość 39 cm, wysokość korony 11 cm

Waga: 32 kg

Mały dzwonek z herbem Rotenburg na całej szerokości płaszczka. Poniżej inskrypcja
 datacyjna.

ANNO 1739

Przekazany do kościoła pw. Jezusa w Haren-Altharen w diecezji Osnabrück.

---

¹² O tym ludwisarzu zob. P. Oszczanowski, *Rodzina Götzów – z historii wrocławskiego ludwisarstwa. Wstęp do badań*, [w:] *Ludwisarstwo w Polsce, Materiały z III Sesji Naukowej z cyklu Rzemiosło artystyczne i wzornictwo w Polsce, zorganizowanej przez Muzeum Okręgowe w Toruniu oraz Toruński Oddział Stowarzyszenia Historyków Sztuki w dniach 8-9 listopada 2002 roku*, Toruń 2003, s. 75-87.

15.	Letnica	1801
-----	---------	------

Sygnatura: 9/23/74 B

Wymiary: średnica 40 cm, wysokość 55 cm, wysokość korony 13 cm

Waga: 95 kg

Na płaszczu krzyż z dwoma belkami

IOHANN THOMAS PUEHELER / GOSS MICH IN GNADENBERG 1801

Tłum.: Jan Tomasz Puehler odlał mnie w Gnadenberg w roku 1801

Przekazany do kościoła pw. św. Marii w Haren-Erika w diecezji Osnabrück.

16.	Czerwieńsk	1821
-----	------------	------

Sygnatura: 9/23/27 B

Wymiary: średnica 64 cm, wysokość 73 cm, wysokość korony 11 cm

Waga: 150 kg

Korona zbudowana z 4 symetrycznych łuków, u góry fryz z motywem roślinnym, na płaszczu inskrypcja.

AUF ANORDNUNG / DURCH DEN MAGISTRAT UND DER STADT
VERORDNETETN IN ROTHENBURG A(N)/O(DER) / SIND DIESE UHR
GLOCKEN GEGOSSEN / VON HEINRICH GOTTLIEB ESCHERT / IN LAUBAN
/ 1821¹⁾

Tłum.: Na rozporządzenie magistratu i miasta zarządzenie w Czerwińsku nad Odrą został ten dzwon odlany przez Henryka Bogumiła Escherta w Lubaniu w roku 1821.

Przekazany do LKA Kiel.

1) Drugi, nieco mniejszy dzwon, o podobnej inskrypcji do dnia dzisiejszego zachował się w Czerwińsku na wieży miejscowego ratusza.

17.	Klenica	1831
-----	---------	------

Sygnatura: 9/23/61 B

Wymiary: średnica 46 cm, wysokość 60 cm, wysokość korony 8 cm

Korona złożona z 4 łuków zakończonych kobiecymi głowami. Na szyi inskrypcja (A). Poniżej fryz ze zdobieniem rankowym i inskrypcja (B). Na płaszczu plakiety z wizerunkami: Boga Ojca, Chrystusa (syna) i gołębicę (Duch Święty). Poniżej inskrypcja (C).

(A)

GEORGE BENIAMIN KRIEGER GOSS MICH IN BRESLAV 1831

(B)

HONORI SANCTISSIMAE TRINITATIS

(C)

GRATO ANIMO ~~A~~ES HOC FIERI FECIT / PAROCHIANORVM KLENICENSIVM
SE[E]LECTA[M] / ANNO DOMINI 1831

Tłum.: Jerzy Benjamin Krieger odlał mnie we Wrocławiu w roku 1831(A), na chwałę najświętszej Trójcy (B), parafianie Klenicy z wdzięcznością sprawili, że ten spíž powstał w roku Pańskim 1831 (C)

Los dzwonu nieznaný.

ZIELONA GÓRA'S BELLS' HISTORY – AS DOCUMENTED BY GLOCKENARCHIV IN NUREMBERG

Summary

Bells, being movable monuments, relatively often change their location. Many of them have scant documentation. Any information including their looks or a description of their inscriptions is, therefore, of great value.

Over the course of history, the bells' role continuously changed. While in the Middle Ages they were an indispensable element of town landscape, setting the pace to town life and announcing historic news, then in XIX c. their importance clearly declined. In early XX c. they were among the victims of World War I: the German Ministry of War's regulation ordered the confiscation of all bronze bells for the needs of the armaments industry. They were transported to Hamburg, where most of them saw the end of not only World War I but World War II as well. Fortunately for historians, their inventory had been made and the documentation is now kept in Glockenarchiv in Nuremberg.

This paper presents a list of Zielona Góra's bells, along with their inscriptions, the information on which can be found in Nuremberg's archive.

QUELLEN ZUR GLOCKENGESCHICHTE DES KREISES ZIELONA GÓRA (GRÜNBERG I.SCHL.) IM GLOCKENARCHIV IN NÜRNBERG

Zusammenfassung

Die Glocken, die zu mobilen Denkmälern zählen, wechseln relativ oft ihre Ortsbestimmung. Über viele von ihnen sind nur geringe Erwähnungen erhalten geblieben. Deswegen sind allerlei Informationen mit der Glockenbeschreibung bzw. mit der Abschrift der Inskription von besonders großem Wert.

Im Laufe der Geschichte änderte sich die Rolle der Glocken. Während sie im Mittelalter untrennbar mit der städtischen Landschaft verbunden waren, weil sie mit ihrem Ertönen das Lebenstempo regelten und etwas Wichtiges bekannt machten, so wurde ihre Rolle schon im 19. Jahrhundert wesentlich kleiner. Der Anfang des 20. Jhs. brachte den Krieg mit, infolge dessen auch die Glocken zu Opfer fielen, denn die Verordnung des deutschen Kriegsministeriums vom 1. März 1917 ließ alle bronzenen Glocken für militärische Zwecke beschlagnahmen. So wurden sie nach Hamburg gebracht, wo die meisten von ihnen nicht nur bis Ende des Ersten, sondern auch des Zweiten Krieges blieben. Was für Historiker wichtig ist, wurde der Glockenbestand glücklicherweise aufgenommen und die Informationen darüber werden im Glockenarchiv in Nürnberg aufbewahrt. Anhand der Angaben zu den Glocken samt Edition der daran zu sehenden Inschriften, die der Autor des Artikels in den Sammlungen dieses Archivs gefunden hat, konnte eben das in dem Artikel angebotene Glockenverzeichnis aus dem Raum des gegenwärtigen Kreises Zielona Góra (Grünberg i. Schl.) entstehen.

(Übersetzt von K. Trychoń-Cieślak)